

KS. STANISŁAW TYLUS SAC

NIEZNANE LOSY JEZUITÓW NA WOŁYNIU PO KASACIE 1773 R.

Na obszarze Wołynia, przynależnym do diecezji łuckiej, przed kasatą jezuitów posiadali swoje domy zakonne (kolegia) w: Łucku, Krzemieńcu, Ostrogu, Połonnem (misja) i Włodzimierzu (rezydencja).

Niedawno wydana *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*¹ podając biogramy jezuitów z terenów Wołynia nie dysponuje ich dalszymi danymi po kasacie zakonu. Przy wielu sylwetkach jezuitów znajdujemy tam informację następującego typu: „losy po kasacie zakonu są nie znane”.

W nieuporządkowanym i szczątkowym Archiwum Diecezji Łuckiej, zdeponowanym czasowo w Ośrodku Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych w Lublinie znajdują się pewne materiały, które zawierają dane na temat działalności duszpasterskiej i śmierci niektórych eksjezuitów pracujących na terenach diecezji łuckiej, a później łucko-żytomierskiej. Te skąpe informacje pozwalają na uzupełnienie brakujących danych. Być może, że w dużej części archiwum tejże diecezji, a znajdującej się w Łucku, można by było znaleźć pozostałe informacje.

Informacje zaczerpnięte z lubelskiego archiwum Ośrodka ABMK pochodzą z następujących źródeł niedrukowanych: *Księga zmarłych kapłanów diecezji łuckiej*, [Łuck 1942] (dalej cyt. KZK); *Kapłani zmarli na terenie obecnej diecezji łuckiej i innych*, [Łuck 1942] (cyt. KZ); i różnego rodzaju kartek znajdujących się w kopertach podpisanych nazwami parafii (określanych w niniejszym artykule np. Kisielin-koperta) lub przy kartach typu metrykalnego (cyt. np. Łanowce-wypisy metrykalne), spisami duchownych (cyt. np. Równe-duchowieństwo zakonne) oraz drukowanego *Directorium officii divini ac missarum ad usum diaecesis Luceoriensis pro anno Domini 1802 [...]*, Luceoriae b.r. (dalej cyt. *Dir 1802*). Rękopisy i kartki są niepaginowane.

¹ *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, oprac. Ludwik Grzebień SI przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków 1996 (dalej cyt. EJ).

I. Uściślone daty śmierci:

Drozdowicz Ignacy, ksiądz, po kasacie kanonik honorowy łucki, †15 VIII 1812 r. w Łucku² (EJ podaje: †po 1791).

Filipecki Jan, ksiądz, w latach 1773-1775 pracował przy kościele parafialnym w Lubomlu jako kaznodzieja, brak daty śmierci³.

Glinka Tobiasz, ksiądz, po kasacie kanonik katedralny łucki, †4 VII 1798 r. w Łucku, został pogrzebany w kościele bernardynów łuckich⁴ (EJ podaje: †po 1786).

Grodzicki Faustyn, ksiądz, altaryzista „Imaginis Crucifixi D(omi)ni Jesu Ch(ris)ti” przy kościele w Porycku 1779-1787 („olim in Soc(ietas) Iesu emeritum sac. post extinctum Soc. ad eccle(siam) par(ochialem) Por(icensis) altaris-ta”), został pogrzebany 11 XII 1787 r. w kościele w Porycku. Napisano o nim w księdze zmarłych: „exemplarissima vita decedentem”⁵ (EJ podaje: †po 1773).

Hulewicz Jan, ksiądz, kanonik honorowy łucki, proboszcz parafii Hołoby 22 XI 1775⁶-1802, egzaminator diecezji łuckiej, †28 XI 1802 r. w Hołobach, pogrzebany 1 XII 1802 r. Księga zmarłych tak go charakteryzuje: „comissam sibi gregem, zelo, pietate, prudentia, mansuetudine, et vel maxime humilitate vigilantissime et exemplariter pascem”⁷ (EJ podaje: †po 1777).

Humiński Maciej, ksiądz, †2 IV 1784 r. w Kowlu „cum devotissimis suspiris et magna aedificatione astantium”, pogrzebany w kościele kowelskim 5 IV 1784 r.⁸ (EJ podaje: †po 1783).

Karpowski Antoni, ksiądz, emeryt przy kościele krzemienieckim, †30 VII 1783 r. w Młynowie, gdzie zachorował wracając z podróży do Łucka; pogrzebany w Koblinie⁹.

Leduchowski Aleksander, ksiądz, kanonik inflancki, †25 XII 1787 r. w Kisielinie (według innej kartki był to 1785 r.), pogrzebany 28 XII 1787 r. Był to „vir omnibus virtutibus ornatissimus, sapientia et prudentia praeditus”¹⁰ (EJ podaje: †po 1773).

Mioduszewski Ignacy, ksiądz, utriusque iuris doctor, kanonik kijowski, kanonik-scholastyk katedralny łucki, prokurator kapituły łuckiej, proboszcz

² Dir 1802; KZK; KZ.

³ Luboml-duchowieństwo zakonne.

⁴ KZK; KZ.

⁵ Poryck-koperta; KZK; KZ.

⁶ Data zapisana przez niego: „postridie p(os)t meam inaugurationem sive installationem pro praepositura hujus ecclesiae” w ks. 4, fol. 2.

⁷ Dir 1802; KZK; KZ; Hołoby-koperta.

⁸ KZK; KZ; Kowel-koperta.

⁹ KZK; KZ; Koblin-koperta (wypis z księgi zmarłych: 1(7), fol. 7).

¹⁰ KZK; KZ; Kisielin-koperta

w Mielnicy 11 VI 1775-27 VII 1777, cenzor książek, proboszcz w Hulewiczowie 1789-1802, asesor konsystorza generalnego w Łucku, egzaminator diecezjalny, †17 IX 1807 r. w Łucku¹¹ (EJ podaje: †po 1804).

Rohoziński Andrzej, ksiądz, rezydent w Łucku, †31 XII 1785 r. w Łucku¹² (EJ podaje: †po 1773).

Rzyszczewski Piotr, ksiądz, informacja o ochrzczeniu dziecka przez niego w kościele parafialnym Łanowcach 17 V 1775 r.¹³ (EJ: †po 1773).

Urbanowicz Kazimierz, brat, po kasacie emeryt przy kościele parafialnym w Hołobach przez około 30 lat, †24 II 1800 r.¹⁴ (EJ podaje: †po 1773).

Wigura Kajetan, ksiądz, wikariusz w Tajkurach 1774-1780 r.¹⁵ (EJ podaje: †po 1773).

Wolański Aleksander, ksiądz, w 1781 r. wymieniany jako kanonik brzeski, a w 1785 r. jako kanonik łucki¹⁶ (EJ podaje: †po 1779).

Wulfers [Stefan], ksiądz, w 1802 r. przebywał na terenie parafii prowadzonej przez dominikanów w Lachowcach (może był kapelanem dworskim?)¹⁷ (EJ: †po 1797).

Żurowski Józef, ksiądz, wieloletni spowiednik brygidek łuckich, †w czerwcu 1785 r. w Łucku, pogrzebany 18 VI „in fornice ecclesiae cathedralis Luceo-riensis”¹⁸ (EJ podaje: †1785).

*

II. Zakonnicy nie występujący w EJ:

Astrachański Jan, ksiądz, z rezydencji w Markowcach, ochrzcił dziecko 24 VII 1746 r. w kościele parafialnym w Zaturcach¹⁹.

Mohylowski Stefan, ksiądz, ochrzcił dziecko w kościele parafialnym w Równem 15 III 1765 r.²⁰

Podleski Michał, ksiądz, ochrzcił dziecko w kościele parafialnym w Zaturcach 11 VI 1737 r.²¹

¹¹ Dir 1802; KZK; KZ; Mielnica-koperta; Hulewiczów-koperta; Kisielin-duchowieństwo diecezjalne.

¹² KZK; KZ.

¹³ Łanowce-wypisy metrykalne.

¹⁴ Hołoby-koperta.

¹⁵ Tajkury-wypisy metrykalne

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Dir 1802.

¹⁸ KZK; KZ; Kiwerce-koperta (informacja z łuckich ksiąg zmarłych – ks. 19, fol. 55).

¹⁹ Zaturce-duchowieństwo zakonne.

²⁰ Równe-duchowieństwo zakonne.

²¹ Zaturce-duchowieństwo zakonne.

Pulikowski Andrzej, ksiądz, chrzcił dzieci w kościele parafialnym w Ratnie 25 VIII 1709 i 3 IV 1715 r.²².

*

III. Inne informacje:

Przy biogramie **Gromadzkiego** Aleksandra Grzegorza wymieniona jest w EJ miejscowość jego urodzenia Sielce w diec. żytomierskiej. Powinno być Sielec w diec. łucko-żytomierskiej (w okresie międzywojennym była to diec. łucka). Aleksander był synem Jana i Wiktorii z Necewiczów, mieszkających na terenie parafii Sielec, ale ochrzczono go w parafii Turzysk²³.

²² Ratno-wypisy metrykalne.

²³ Turzysk-wypisy metrykalne (zastępcze). Poprawnie miejsce urodzenia podaje biogram w *Polskim słowniku biograficznym*, t. 8, Wrocław 1959-1960, s. 630.

DIE UNBEKANNTEN GESCHICKE DER JESUITEN IN WOLHYNIEN NACH DER ORDENSAUFHEBUNG VON 1773

ZUSAMMENFASSUNG

Die vor kurzem veröffentlichte *Enzyklopädie des Wissens über die Jesuiten in Polen und Litauen von 1564 bis 1995* enthält Kurzbiographien der Jesuiten aus Wolhynien, macht dann allerdings für die Zeit nach der Aufhebung des Ordens keine weiteren Angaben mehr über sie. Bei vielen Lebensbildern von Jesuiten stoßen wir dort lediglich auf folgende Information: „Das weitere Schicksal nach der Ordensaufhebung ist unbekannt“.

Das weithin ungeordnete und recht lückenhafte Archiv der Diözese Luzk, welches zeitweilig im Zentrum für Kirchliche Archive, Bibliotheken und Museen (ABMK) in Lublin deponiert ist, enthält bestimmte Materialien, welche über die weitere Seelsorgetätigkeit und den Tod einiger Ex-Jesuiten Auskunft geben können, die auf dem Gebiet der Diözese Luzk und später Luzk-Zhitomir gearbeitet haben. Durch diese knappen Informationen können die fehlenden Angaben ergänzt werden. Vielleicht könnten in dem sich in Luzk befindenden großen Teil des Archivs dieser Diözese auch noch weitere Informationen gefunden werden.

Aus dem Polnischen übersetzt von Herbert Ulrich